

מסורת המדרש

ע ילקוט כלא רמז סמק"ו.

חידושי הרש"ש

והכהנים עומדים על הדוכן. בכל דוכתא במקדש (כי במדינה מצונו דוכן לכהנים בסוטה פרק אלו נאמרין ובכ"ד) אמרינן והלויים בדוכן לבר ראה זה מצאתי להרר"ש בפי' למדות מ"ב מ"ו עלה דהדוכן נתון עליה פי' בזה"ל דוכן לכהנים לברך את העם קבוצה כה"ר. אולם רש"י (ביומא ט"ז א') פי' דוכן של לויים וכן הרע"ב אחריו. ועי' (סוכה ג"א א') תוד"ה שעליהן ותמיהני על הרב הנ"ל מהר"ט בחשובה חלק א' סימן קמ"ט שכתב על הא דארי' בפרק כל כתבי יודע אני שאיני כהן ואם יאמרו לי חבירי עלה לדוכן. וכתב עלה לדוכן בזמן הבית קאמר דבזה"ל אין דוכן ע"ש וכלפי לייא וגם משמע מדבריו הא דאין בודקין מן הדוכן ולמעלה מיתניא בכהנים דפירש"י שם דקאי על לויים וכ"כ הרמב"ם בחבורו בפ"ו מהלכות בית הכחירה ה"ו. ותמיהני על התו"ט שם שהעתיק דברי הרר"ש על פי' הרע"ב והן אינן עולות בקנה אחד. ועל פי' הרר"ש ק"ל רמשמע בפרק ז' תמיהני מ"ב דעל מעלות האולם היו הכהנים מברכין. שוב נזכרתי דבקדושין ע"א א' איתא א"ר טרפון פעם אחת עליתי אחר אחי אמי לדוכן ופירש"י לברך ברכת כהנים. אך בע"י איתא ברש"י לדוכן שאומרים הלויים השיר כו' ע"ש שוב ראיתי בחגיגה ט"ז א' המסתכל בכהנים בזמן שביית המקדש קיים שהיו עומדים על דוכן ומברכין ברכת כהנים. ועי' כתובות כ"ב ב' תד"ה חד.

ענף יוסף

כד בשעה שבקש הקדוש ברוך הוא להחריב את בית המקדש. אין זה שעת חורבן ממש שהרי מקודם לכן נסעה שכינה משם וישבה ב' שנים על הר היתים כדלקמן בפתיחתא הסמוכה. אלא פירשו כשעלתה על דעתו מתחלה להחריבו ומא התחיל לנסוע משם. ולכן כיון שנשרף לא אמר אין לי מושב בו אלא אין לי מושב בארץ רחוקה בזה היותם. דמביהמ"ק כבר היתה מסולקת יפ"ע. באותה שיהיה דבר זה אצל הבורא אך הכל הוא מצד המקבל. כי דעת רז"ל והוא דעת התורה שכל הדברים האלו הם מצד המקבלים שהוא יתב נמצא אל המקבלים כמו שהם

דומה לשדים המניקים את היונק כך ביהמ"ק משפיעים ומניקים את ישראל. וכאן כתיב ויקרא וגו' למספד וכאן כתיב על שדים סופדים הרי שתי הפרשיות ענין אחד להם עפ"י גז"ש ומדה י"ז ומדה ל"ב. בטחון ושנאן ושלוח מרומי בפסוק נשים שאננות על כנ"י ועל מלאכי השרת כנ"ל. על הר ציון ששמים. ור"ד על אלה אני בוכה וזהו אלה אזכרה וגו'.

לֹא אֶמְרוּהוּ אֵלָא כִּנְגַד כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. שְׁאֶמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם זְכוּרָה אֲנִי בְּטַחֲוֹן וְשֶׁאֲנִי וְשִׁלּוֹה שְׁהִייתִי שְׂרוּיָה בּוֹ, וְעַכְשָׁיו נִתְרַחַק מִמֶּנִּי וְאֲנִי בּוֹכִיָה וּמִתְאַנַּחֶת וְאוֹמֶרֶת מִי יִשְׁמִינִי פְּשָׁנִים הָרָאשׁוֹנִים, שְׁהִיָּה מִקְדָּשׁ בְּנוֹי וּבְתוֹכוֹ אֶתָּה יוֹרֵד מִשְׁמַי מְרוֹם וּמִשְׁרָה שְׁכִינְתְּךָ עָלַי, וְאַמּוֹת הָעוֹלָם מְקַלְסִין אוֹתִי, וְכִשְׁהִייתִי מִבְּקִשְׁתְּ רַחֲמִים עַל עֲוֹנֵי אֶתָּה עוֹנָה אוֹתִי, וְעַכְשָׁיו אֲנִי בְּבוֹשָׁה וּבְלִמָּה. וְעוֹד אֶמְרָה לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם שְׁמָמָה עָלַי נִפְשִׁי, כִּשְׁאֲנִי עוֹבֶרֶת עַל פִּיתְךָ וְהוּא חָרֵב וְקוֹל דְּמָמָה בְּתוֹכוֹ, וְאוֹמֵר מְקוֹם שְׂרָעוֹ שֶׁל אֲבִרָהּ הַקְּרִיבֹו קֶרֶן לִפְנֵיךָ וְהַפְּהִינִי עוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן וְהַלּוֹיִם מְקַלְסִים בְּכַנּוּדוֹת יְהִיֹּו שׁוֹעֲלִים מְרַקְדִּים בּוֹ, הֲדָא הוּא דְּכֶתִיב (איכה ה' יח) עַל הַר צִיּוֹן שְׁשָׁמָם שׁוֹעֲלִים הִלְכוּ בּוֹ, אֵלָא מָה אַעֲשֶׂה שְׁעוֹנוֹתִי גָרְמוּ לִי וְנִבְיָאֵי הַשִּׁקָּר שְׁהִיֹּו בְּתוֹכִי שְׁהִתְעוּ אוֹתִי מִדֶּרֶךְ חַיִּים לְדֶרֶךְ הַמָּוֶת. לָכֵן נֹאמַר אֵלֶּה אֶזְכְּרָה וְאֶשְׁפָּכָה עָלַי נִפְשִׁי וגו'. דְּבָר אַחֵר, וִיקְרָא ה' אֱלֹהִים צָבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לִבְכִּי וּלְמִסְפַּד וגו'. שְׁבִשְׁעָה שְׁבִקְשׁ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲרִיב אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָמַר כָּל זְמַן שְׁאֲנִי בְּתוֹכוֹ אֵין אֲמוֹת הָעוֹלָם נוֹגְעִין בּוֹ, אֵלָא אֲכַבִּישׁ אֶת עֵינֵי מַמְנוֹ וְאֶשְׁכַּע שְׁלֹא אֶזְקֶק לוֹ עַד עַת קָץ, וְיִבּוֹאוּ הָאוֹיְבִים וְיַחֲרִיבוּ אוֹתוֹ. מִיָּד נִשְׁפַּע הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִּימִינוֹ וְהַחֲזִירָה אַחֲרָיו, הֲדָא הוּא דְּכֶתִיב (שם ב' א) הַשִּׁיב אַחֲרֵי יָמִינוֹ מִפְּנֵי אוֹיֵב. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִכְנָסוּ אוֹיְבִים לְהִיכֹל וּשְׁרָפוּהוּ. וְכִיּוֹן שְׁנִשְׁרַף, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹב אֵין לִי מוֹשֵׁב בְּאַרְץ, אֶסְלַק שְׁכִינְתִּי מִמֶּנָּה וְאֶעֱלֶה לְמִכּוֹנֵי הָרָאשׁוֹן, הֲדָא הוּא דְּכֶתִיב (הושע ה' טו) אֵלֶּכָה וְאֶשׁוּבָה אֶל מְקוֹמִי עַד אֲשֶׁר יֶאֱשָׁמוּ וַיִּבְקְשׁוּ פָנַי. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הִיָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹכָה וְאוֹמֵר אוֹי לִי מָה עָשִׂיתִי, הַשְׁרִיתִי שְׁכִינְתִּי לְמִטָּה בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל וְעַכְשָׁיו שְׁחַטָּאוּ חֲזָרְתִּי לְמִקְוֵי הָרָאשׁוֹן, חֶסֶד וְשָׁלוֹם שְׁהִייתִי שְׁחוּק לְגוֹיִם וְלַעֲג לְפָרִיזוֹת. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה פֶּא מִטְטָרוֹן וְנָפַל עַל פָּנָיו וְאָמַר לִפְנֵי רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֲנִי דְּכֶתִיב אֵלֶּךְ אֲשׁוּבָה. פי' שעל ידי מה שאלך למעלה כדי שיכנסו האויבים לכהמ"ק הוא בבית המקדש של מטה והליכה תהיה עד אשר יאשמו ובקשו פני [באלשי"ך הושע ה'ן]. היה הקדוש ברוך הוא בוכה. עיין ביאורו בענף. רבנו של עולם אני אבכה. יבן כל מבין כי הדברים בכאן אינם כפשוטן ויש בו סודות

מתנות כהונה

לחורב את בית המקדש גמ"י.

אלהים צבאות ביום ההוא לבכי. היינו שהודיע ע"י נביאיו הבכי שעתידין לבכות על חורבן ביהמ"ק כדאמרין וזורה אני וכו' ואני בוכה ומתאנחת כו' ולאפוקי ממה שפי' תחילה שהריכור כנגד המלאכים או על עצמו כדלקמן יפ"ע. זכורה אני בטחון כו'. כל' אעפ"י שאני זוכרת שלותי שאבדתי אני בוכה ומתאנחת אלא על חורבן ביהמ"ק. וסילוק השכינה מאצלי. וז"ש ואני בוכה ואומר מי ישימני כו'. והכהנים עומדים על הדוכן. אין זה מכון שאין עומדים על הדוכן אלא הלויים. כדאי' בריש מגילה יפ"ע. דבר אחר ויקרא כו'. השתא מפרש שהקריאה לבכי כנגד הקדוש ברוך הוא בעצמו. וכדאמר' לקמן והיה הקב"ה סופד ואומר כו'. בשעה שביקש הקב"ה כו'. נקדים מה שאחז"ל מזמור לאסף קינה לאסף מבעי ליה כו' אלא שזמר על ששפך הקב"ה חמתו על ביהמ"ק ולא על ישראל וזהו מ"ש כאן בשעה שביקש הקב"ה להחריב את ביהמ"ק ולא לעשות כליה בישראל. אמר כל זמן שאני בתוכו אין העכו"ם נוגעים בו. כי אם בישראל ויכלו תחת ידם וימקו בעונם. כי הלא אימתי שבבית המקדש תבעתם. והכוונה שלי להחריב הבית כדי להקל מעל ישראל ולא יתבטלו. על כן מה עשה הוא יתב' אמר אכבוש עיני ממנו ולא מישראל. וכן אשבע שלא אזקק לו. אך לא מישראל. כענין השוכן אתם בתוך טומאתם ועל ידי כן יערכו את לבם להחריב את בית המקדש מלהכות תחלה בישראל [אלשי"ך]. שלא אזקק לו עד עת קץ. שאף על פי שנבנה בית שני לא שרתה בו שכינה. והיה חסר הארון ואו"ת דאש של מעלה כו' [אלון בכות]. הלא הוא דכתיב השיב אחור ימינו מפני אויב. פי' השיב עצמו כמשיב אחור ימינו מלהלחם בעד בניו. מפני אויב כדי שיכנס האויב אל ביהמ"ק. שאם לא היה משיב אותה לא היה האויב נכנס והיה אבדן של ישראל חלילה. הלא הוא

היה מסולקת יפ"ע. באותה שיהיה דבר זה אצל הבורא אך הכל הוא מצד המקבל. כי דעת רז"ל והוא דעת התורה שכל הדברים האלו הם מצד המקבלים שהוא יתב נמצא אל המקבלים כמו שהם

חידושי הרד"ך

ועוד אמרה לפני רבנו של עולם שחזרה עלי נפשי תשתוחח קאי. וקול' דממה בתוכו. תחת קול המון חונג. מקלסים בכנורות. וז"ש בקול רנה ותודה. גרמו לי ונביאי השקר כו'. נראה שמכוון למקרא (יחזקאל י"א) כשעלים בחירות נביאין ישראל היו. כלומר שעי' נביאי השקר גרמו ששועלים הלכו בחירות כיהמ"ק ולענין המקראות דכאן אפשר לומר שמכוון לדרוש באמור אלי כל היום איזה אלהיך שנביא השקר היו מתעים אותם אחרי הבעלים והיו אומרים להם איזה אלהיך.

ענף יוסף

מוכנים לקבל. וגראה להם השי"ת
כפי מה שהמקבל ראוי לו. מבלי
שיהיה הדבר הזה בעצמו יתברר
שרק קוץ הדם מקבל מאת
י"ת ודבר זה הוא יסוד גדול מאד
וגלו אותו חכמים במדרשים
הפנימים והעלמים נבאר הגולה
ועו"ש באריותיו. וממזמז קצנו.
דובא לאו משום מתי' עבר אלא
מפני צרת הגלות והחורבן. והרי
כתבו התוס' בסנהדרין פ' ד'
מיתות על מ"ש ר"מ עקיבא
שהיה מכה בבשרו עד שרמו
שוות על ר"א דמשום שרמ
לנפש ליכא דמשום תורה וד'
רעבר (פ"ע).

ליקוטים

שנאמר ואם לא תשמעו
וכו' מל שהם דברי ה עצמו ולא
דברי הנוביא על עצמו כדברי
המרשש ללעל מזה תביי כי ה'
דבר ובהריא אמור למלך ולגביה
משמע שעד שם דברי ה לנוביא
גם במסכתים חבבה נפשי לא אחי
שפיר בבניי כי מאי טעמא
במסכתים ולא בפרהיא (פג)
עוף. כיון שראוהו מה"ש אף
תם קשרו הספד שורות
שורות כו'. כן מצאתי גכ הלשון
בירושלמי וזא רפ"א וישב
וקשרו הספד, וביבמות פס"ז ה"ד
ומצא הספד קשור בתוך ביתו, ופי'
שם הק"ע ח"ל כלומר הרבה ביא
שכאז לתוך ביתו להספדו ולתנם
אכילי לאי כן היה מנהגם לקשרו
דבר מה בפתח האכילים שידעו
העורבים שיש הספד שם וכן
נהגים היום בעת קריאת מקומות
שחל עכ"ל ועי' לקמן פרק
המרשש מלך בשור ודם כשמת לו
מל הוא מחאבל מה דרכו לעשות
אל תחלה שם על פתחו ע"כ
ובירושלמי מוסף ספ"א הלכו
וקשרו לו סופה בר (מתניתין).

[מכאן שייד לעמ'הבא]

מפני אברהם אוהבך. והלא
קאר מפני המעטרים על הדברים
הגו מצד עצמם יל שמיש להם
מה לבם קושרין מספר פ' מה
נשתה עשיו ולא מתחלה בשעת
החרבן אינ' פ' מה לבם לחוש
לצער התוססים בה. בניך
חסאוו. והא דכתיב ההם עשוהו
הממתה וכדמפרש בפ' אל
המנחות א"ל בניך חסאוו וגלו א"ל
שמא בשונג חסאוו א"ל עשוהו
הממתה א"ל שמא מיעושן חסאוו
א"ל הרבים א"ל היל לזכור מרית
מילא א"ל ובזר קיש יעבור
מעליך א"ל שמא אם המתנת להם
היו תוחרים בתשובה א"ל כי
רעתיכי ואל תעלחי ובר על כל
התורה ועל כל"ב אותיות התורה
היינו למדה וכל"ב אותיות היינו
פרסי מצוותיה. אינ' תורה היינו
שחמא בכללה דהיינו בעבודת
עבודה תורה השופר בה כמורה
בכל תורה וכל"ב אותיות שאר
עבירות פרסיות (יפה טעם).

וּאֵם לֹא תִשְׁמְעוּהָ. מִשְׁמַע שֶׁאִם יִשְׁמְעוּ יִבְכוּ בְּגִלּוֹי וְאִם לֹא יִשְׁמְעוּ יִבְכוּ בִּסְתֵר הֲלֵא אִם יִשְׁמְעוּ יִטִּיב לָהֶם וְלֹא יִבְכוּ כֻלָּם עַ"כ דּוֹרֵשׁ שֶׁהִכְרַח לִפְרֵשׁ דִּקְאִי עַל הַמְּלָאכִים שֶׁאָמַר לָהֶם שְׂעוּ מִנִּי אִמְרָר בְּבִכִּי וְהֵם לֹא הָיוּ רֹצִים לְהִנְיָחוֹ לִבְכוֹת וְלָהֶם אָמַר וְאֵם לֹא תִשְׁמְעוּהָ לְהִנְיָחוֹ לִבְכוֹת אִזּוֹ תִּבְכְּהָ. אָמַר לוֹ לֹא תִשְׁמְעוּהָ לְהִנְיָחוֹ לִבְכוֹת אִזּוֹ בְּמִסְתָּרִים תִּבְכְּהָ נַפְשִׁי.

אָבֶבֶה וְאַמָּה לֹא תִבָּקֶה. אָמַר לוֹ
אִם אֵין אַתָּה מַנִּיחַ לִי לִבִּי

עֲכָשׁוּ אֶפְנֵס לְמָקוֹם שְׁאִין לָךְ רִשּׁוֹת לִפְנֵס וְאַבְכָּה, שְׁנֹאֲמַר
(ירמיה יג יז) וְאִם לֹא תִשְׁמָעוּהָ בְּמִסְתָּרִים תִּבְכֶּה נִפְשִׁי מִפְּנֵי גְּנֹה
וְגו'. אָמַר לָהֶן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת בּוֹאוּ וְגַלְף
אֲנִי וְאַתֶּם וְנִרְאָה בְּבִיתִי מָה עָשׂוּ אוֹיְבֵיכֶם בּוּ. מִיָּד הִלָּךְ
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת וַיִּרְמְיָה לִפְנֵינוּ. וְכִינוֹן שֶׁרָאָה
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָמַר בּוֹדָאִי זֶהוּ בֵּיתִי
וְזֶהוּ מְנוּחָתִי שְׁפָאוּ אוֹיְבֵיכֶם וַעֲשׂוּ בּוּ כְּרָצוֹנְכֶם. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה
הָיָה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹכָה וְאוֹמֵר אוֹי לִי עַל בֵּיתִי, כְּנִי
הֵיכָן אֲתָם, כְּנִי הֵיכָן אֲתָם, אוֹהֲבֵי הֵיכָן אֲתָם, מָה אֶעֱשֶׂה
לָכֶם, הִתְרִיתִי בָכֶם וְלֹא חֲזַרְתֶּם בְּתִשׁוּבָה. אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לַיִּרְמְיָה אֲנִי יוֹמָה הַיּוֹם לְאֲדָם שֶׁהִיָּה לוֹ בֶּן יְחִידִי
וַעֲשֶׂה לוֹ חֶסֶד וּמֶת בְּתוֹךְ חֲפָתוֹ, וְאִין לָךְ כָּאֵב לֹא עָלִי וְלֹא
עַל בְּנִי, לָךְ וּקְרָא לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב וּמִשָּׁה מִקְבְּרֵיהֶם
שֶׁהֶם יוֹדְעִים לְבָבוֹת. אָמַר לִפְנֵינוּ רְבוּנוּ שֶׁל עוֹלָם אֵינִי יוֹדֵעַ
הֵיכָן מִשָּׁה קָבוּר. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָךְ עֲמֵד עַל
שְׂפַת הַיַּרְדֵּן וְהָרֵם קוֹלְךָ וּקְרָא בֶּן עֶמְרָם בֶּן עֶמְרָם עֲמֵד
וּרְאָה צֹאנֶךָ שֶׁבָלְעוּם אוֹיְבֵיכֶם. מִיָּד הִלָּךְ יִרְמְיָה לְמַעֲרַת
הַמְּכַפְלָה וְאָמַר לְאַבְוֹת הָעוֹלָם עֲמְדוּ שֶׁהִגִּיעַ זְמַן שְׁאַתֶּם
מִתְפַּקְּשִׁין לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמְרוּ לוֹ לָמָּה. אָמַר לָהֶם
אֵינִי יוֹדֵעַ, מִפְּנֵי שֶׁהִיָּה מִתְנַרָּא שְׁלֹא יֹאמְרוּ בְּיָמֶיךָ הִיָּתָה
לְבָנֵינוּ זֹאת. הִנֵּיחֵן יִרְמְיָה וַעֲמֵד עַל שְׂפַת הַיַּרְדֵּן וּקְרָא בֶּן
עֶמְרָם בֶּן עֶמְרָם עֲמֵד הִגִּיעַ זְמַן שְׁאַתָּה מְבַקֵּשׁ לִפְנֵי הַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא. אָמַר לוֹ מָה הַיּוֹם מִיּוֹמִים שְׁאֲנִי מְבַקֵּשׁ לִפְנֵי
הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר לוֹ יִרְמְיָה אֵינִי יוֹדֵעַ. הִנֵּיחֵן מִשָּׁה

והלהך אצל מלאכי השרת שהיה מכיר אותן משעת מפתן תורה, אמר להם משרתי עליונים כלום אתם יודעים מפני מה אני מתבקש לפני הקדוש ברוך הוא. אמרו לו בן עמרם אי אמה יודע שבית המקדש חרב וישראל גלה. והיה צועק ובוכה עד שהגיע לאבות העולם. מיד אף הם קרעו בגדיהם והניחו ידיהם על ראשיהם והיו צועקים ובוכין עד שערי בית המקדש. כיון שראה אותם הקדוש ברוך הוא, מיד ויקרא ה' אליהם צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרתה ולחגור שק, ואלמלא מקרא שפתוב אי אפשר לאמרו. והיו בוכין והולכין משער זה לשער זה באדם שמתו מטל לפניו. והיה הקדוש ברוך הוא סופד ואמר אוי לו למלה שבקטנותו הצליח ובזקנותו לא הצליח. אמר ר' שמואל בר נחמן בשם ר' שמעון בן לקישה שחבר בית המקדש בא אברהם לפני הקדוש ברוך הוא בוכה וממרט זקנו ותולש שערות ראשו ומכה את פניו וקורע את בגדיו ואפר על ראשו, והיה מהלהך בבית המקדש וסופד וצועק. אמר לפני הקדוש ברוך הוא מפני מה נשתניתי מפל אמה ולשון שבאתי לידי בושח וכלמה זאת. כיון שראוהו

מתנות כהונה

במסותרים תבכה נפשי. עיין זה משלם נפ"ק למגינה. ה"ג מה אעשה לכם התרתי בכם ולא חזרתם. ה"ג צילקוט ואין לך כאב לא עלי ולא על בני לך וקרא אל אברהם. עמוד וראה גרמינן. ה"ג בימיו היתה לבנינו זאת. ה"ג ובוכין והולכין עד שערי.

וּכְזֹתָם נִסְתַּרְתּוּ יְדֻעוֹת לְיֹדְעֵי חָן
הַעֲנִין כִּי יֵשׁ יֵאָהֵב אֶת בְּנוֹ עַל
יִשְׁרָתָהּ. וְיֵשׁ יֵאָהֵב בְּנוֹ עַל הַשִּׁ
מִשְׁרַת אוֹתוֹ יֵשׁ לוֹ אֶהְבֶּה עִמּוֹ וְאִ
בְּחִינַת הָרִאשׁוֹנָה אָמַר בְּנֵי הַיֵּין
אֲתָם. וְעַל הַשְּׁנִיָּה אָמַר כַּהֲנֵי
וְכוֹ. וְעַל הַשְּׁלִישִׁי אָמַר אוֹהֲבֵי
וְכוֹ. וּבִכְלֹם אָמַר הַיֵּין אֲתָם
לֵאמֹר אִם בֵּיתִי חָרֵב הוּא בְּמִקְוֶם
כְּבוֹדוֹ. אֵךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל זֹולַת
הַשְּׁעִבֹר אֵת גִּלּוֹ. וּמִדְּקָאֻמֶּר
בְּכֹל הַיֵּין אֲתָם וְלֹא הֵם. לֵאמֹר
בְּכָל מִקְוֶם לִפְנֵי אֲתָם. כִּי עֲמֻכָּם
אֲנִי וְנוֹכַח פָּנֵי אֲתָם. עַל כֵּן
אָמַר לְנוֹכַח וְלֹא אָמַר הֵם. וְהִנֵּה
אֲתָה יִרְמְיָה רֹאִית בְּרִשְׁעָתָם
וְרֹאִית בְּצַרְתָּם. וְעַיִן אֵינֶךָ יוֹדֵעַ
לִבְכוֹת בְּאֹפֶן יְהִיָּה אִיזָה
הַתְעוֹרְרוֹת רַחֲמִים עֲלֵיהֶם. עַיִן
תִּקְרָא אֶת הָאֲבוֹת וּמִשֶּׁה כִּי הֵם
יּוֹדְעִים לִבְכוֹת כִּי יוֹדְעִים זְכוּת
רִאשׁוֹנִים שְׁעֲלֵיהֶם יִרְגִּישׁוּ צַעַר
לִבְכוֹת וְלֹהֲצִטְעֵר עֲלֵיהֶם כְּאִשֶּׁר
הִיָּה אַחֲרֵי כֵן עַיִן רַחֵל בְּסוֹף
הַמֶּאֱמָר. מִה שֶׁאֵין אֲתָה יוֹדֵעַ
הוּא כְּאִשֶּׁר מִזְכִּירֵם כֹּל יוֹדֵעַ
זְכוּתוֹ לִהְיוֹן עַל בְּנֵיהֶם [וְעֵין
בְּאַלְשִׁיךְ פֶּסוּק צַעַק לִבָּם].
וּבֹכִין עַד שְׁעָרֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ.
שְׁהוּא מִקְוֶם שֶׁפֶע הַעֲלִיּוֹת עַל
דֶּרֶךְ זֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם שִׁמְכוּז
נֶגֶד שְׁעַר הַשָּׁמַיִם נֶגֶד שְׁעַר
שֶׁל מִקְוֶם הַהִשְׁפָּעָה מִלְּמַעְלָה
לְמַטָּה. וְאַלְמֵלָא מִקְרָא שְׁכֵתוֹב
אִי אִפְשָׁר לְאֹמְרוֹ. כִּי מִי יוֹכֵל
לְשַׁעַר שִׁתִּיחֵם צַעַר בַּחֲקוֹ יִתֵּב.
אוּלָּא לְמַלְךְ שֶׁבְּסִגְנוֹתָהּ הַצִּלִּיָּה.
כִּי הַהִשְׁפָּע נִקְרָא הַצִּלִּיָּה בַּחֲקוֹ
יִתֵּב. וְהוּא שְׁעָתָה בְּעֻנּוֹתֵיהֶם
אֵינוֹ יוֹכֵל לְהַשְׁפִּיעַ תִּקְרָא לֹא
הַצִּלִּיָּה בַּקְּנוּתוֹ [יִפְעֵן].

חידושי הרש"ש

ואם בציון געלח נשפך וגו'. לא חשב אנוש אמרו מלאכי השרת לפני כו' כצ"ל.

חידושי הרד"ק

געלח נשפך לא חשב אנוש אמרו מלאכי השרת כו' כצ"ל. ועל עשרים ושתים אותיות שכתב הוא דכתיב כו' את תורתך. אפשר הוא כמ"ש כוזה בראשית (כו') את כלל דתתון רישתון וסופתון.

מתנות כהונה

שהחזיר הקדוש ברוך הוא גרמי.

[הוראות](#)

ליקוטים

מי מעיד בהם בישראל. תימה אעפ"י שהיה כבוד של משה בכל תובע שצריך להביא ראיה לדבריו דרלמא משקר. בהקב"ה האל הנאמן מי חשד בכך והלא הוא הייך הוא העד והוא בעל דין וכי כל אדם הניח לפני ה' אם יכפור בחסאו צריך ה' להביא עדים כנגדו וכ"ש אברהם ולא סמך אהימנותיה דקב"ה שהוא דבר קשה מאד. וכן קשה בזה דאמרין בפ"ק דע"ז כשיוכיח לאומות העולם שלא קיימו התורה שאומות העולם אומרים ישראל שקבלה היכן קיימוה אומר להם הקב"ה אני מעיד בישראל שקיימו את התורה כולה אומרים לפניו רבש"ע כלום יש אב שמעיד על בנו דכתיב בי בטורי ישראל שאעפ"י שבאנשים קרוב פסול לעדות מפני שיש צורך לעדות דחיישין לשקרא אבל הקב"ה מי חשד בדבריו דבעינן עדות כשרה. ועוד קשה התם שאחר שהקב"ה הוא הנותן השכר והוא מתרצה ליתנו לישראל לפי שהוא ראה ישר פעלם למה לא היה נאמן על עצמו שיבקשו אומות העולם עדות על זה ואפי' בדין אדם קיל הוראת בעל דין כן עדים דמי ואולי הכונה שם לפי שאומות העולם יעניש על שלא למדו מישראל לראות את ה' ולפי שכבר מענו א"ה שהריבה מרחצאות ושחוקים עשו וכולן בשביל ישראל שיעסקו בתורה וחשיבם ה' שיועד שלא נחבטו בכל אלה אלא לצורך עצמם כדאיתא התם לכן יאסרו כי מאין יודע להם ישראל קיימו התורה מצד עצמם ולא היתה כוונתם להכלית חצוני כגון יזרחא או ע"מ לקבל פרס וכיוצא מהכונות החיצוניות כדי שילמדו מהם וחשיבם ה' שירי הוא היה מעיד בהם במה שהיה קרוב להם וענישה להם נסים ותפלות וזה די להורות שעבודתם אותו שלמה וע"ז השיב כי זה לא היה מספיק להעיד על זה כמו שאין האב מעיד על הבן שדעתו קרוב אליו וכן ה"ע שהוא קרוב לישראל איפשר שהיה מסיב להם אעפ"י שאינן עושים כראוי בעבודתו ולזה השיב שהשמים והארץ יעידו

נשמו מסלות. ובפסוק הקודם הן אראלם צעקו חוצה מלאכי שלום מר יבכיון. מאם ערים. שני ערים ציון וירושלים ואין מאיסה אלא אתר בחירה. וס"ד של מאם ערים לא חשב אנוש וזהו מ"ש אפילו כדור אנוש שאז הציון שליש העולם ע"י ב"ר פ"ה ס"ו ו' ובירושלים כתוב לא היה ביום אף ה' פליט ושריד. המאוס מאסת את יהודה. וירושלים תמיד בכלל יהודה כמ"ש יהודה וירושלים וזהו המאוס מאסת שני מאיסות יהודה וירושלים ובציון מפורש אם בציון געלה נפשוך.

מלאכי השרת, אף הם קשרו

הספד שורות שורות ואומרים

נשמו מסלות שכתב עבר ארץ וגו'. מאי נשמו מסלות. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא מסלות שהתקנת

לירושלים שלא יהו עובדי דרךים פוסקים מהם היאך היו לשממה. שכתב עבר ארץ. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש

ברוך הוא דרךים שהיו ישראל עובדים ושבים בהם פתגמים היאך שכתבו. הפך ברית. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש

ברוך הוא רבוננו של עולם הופך ברית של אברהם אביהם שצל ידו מתניש על העולם ועל ידו הפירוץ פעולם שאתה אל

עליון קונה שמים וארץ. מאם ערים. אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא מאסת ירושלים וציון לאחר שכתבת

בהם, הלא הוא דכתיב (ידימה יד ט) המאם מאסת את יהודה ואם בציון געלה נפשוך וגו'. (ישעיה לג ח) לא חשב אנוש.

אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא אפילו כדור אנוש שהיו ראש לעובדי עבודת פוכבים לא חשבת את

ישראל. באותה שעה נזקק הקדוש ברוך הוא למלאכי השרת.

אמר להם מה לכם קושרין מספד בענין הזה שורות שורות. אמרו לפניו רבוננו של עולם *מפני אברהם אוהבך

שפא לביתך וספד וקבה, מפני מה לא השגחת עליו. אמר להם מיום שנשטר אוהבי מלפני לבית עולמו לא פא לביתי,

ועכשו (ידימה יא טו) מה לידידי בביתי. אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם מפני מה הגלית את בני

ומסרתן בידי האמות והגוים בכל מיתות משונות, והחרבת את בית המקדש מקום שהעליתי את יצחק בני עולה לפניך.

אמר לו הקדוש ברוך הוא לא אברהם *בניך חטאו ועברו על כל התורה ועל עשרים ושתים אותיות שבה, הלא הוא

דכתיב (ויאל ט יא) וכל ישראל עברו את תורתך. אמר אברהם לפני הקדוש ברוך הוא רבוננו של עולם מי מעיד בהם

בישראל שעברו את תורתך. אמר לו תבא תורה ותעיד בהם בישראל. מיד באה תורה להעיד בהן. אמר לה

אברהם בתי את פאה להעיד בהן בישראל שעברו על מצותיך ואין לך בשת פנים מפני, זכרי יום שהחזירך

הקדוש ברוך הוא על כל אמה ולשון ולא רצו לקבלך עד שבאו בני לחר סיני וקבלו אותך וקברוך, ועכשו את פאה

* ראה ליקוטים בענין הקדוש.

אפילו כדור אנוש שהיו ראש לעובדי עבודת פוכבים. כדאיתא בב"ר מדכתיב אז הוחל לקרוא בשם ה' שהוא לשון מרד. לא חשבת את ישראל. שדור אנוש נשפכו במי הים כדאי בב"ר פ' כ"ג ולא חלו בה ידים. אבל ישראל לקו בידי אדם בכמה פורעניות. מה לכם קושרין מספד בענין הזה. מה לכם לחוש לצער החוטאים ובפרט כי אותה אתם מבקשים שתהיה שכיתי בשמים. שמוזה הטעם אמרתם ווי כשהוקם המושכן כדאיתא בכמדר"פ פ' י"ב. אמרו לפניו מפני אברהם אוהבך ר"ל אנו מצטערין על צרת אברהם המנעת לו בחורבן הבית אשר נבנה בזכותו. כי הבית הראשון אשר היה בימים ההם נבנה בזכות אברהם. מה לידידי בביתי. והיינו אברהם כאומר זרע אברהם אוהבי. מפני מה הגלית את בני כו'. שטען אברהם לפני הקב"ה כיון שהחריבת את בהמ"ק א"כ מפני מה הגלית את בני שממרתם ביד הכשרים והרגום בכל מיתות משונות א"כ מה הועיל שהחרבת את בהמ"ק לשפוך חמתך על העצים והאבנים כיון שכבר נעשה בהם הרג רב ואתה תופס את החבל בשני ראשים. שהחרבת את בהמ"ק ונעשה בהם הרג רב. במקום שהעליתי את יצחק בני עולה לפניך. הלא מהראוי היה שינן זכות זה. או שלא יחרב בהמ"ק או להציל את ישראל. אמר לו הקב"ה בניך חטאו ועברו על כל התורה. היינו למודה. ועל כ"ב אותיות שבה היינו פרטי מצוותיה. אי נמי על כל התורה היינו שחטאו. בכללה דהיינו בעכ"ם. וכ"כ אותיות היינו שאר עבירות פרטות. ור"ל שהרבו לפשוע כל כך עד שלא היה די בחורבן בהמ"ק לבד לכפר. ואילו לא נחרב בהמ"ק היה בהם כליה ח"ו. אלא בחורבן בהמ"ק ובהרג שנעשה בהם הספיק לכפר. מי מעיד בהם בישראל כו'. נראה דודאי לא חשד קב"ה למיעבד דינא בלא דינא. אלא שכונת אברהם היה לומר שמ"מ היה לך לרחם עליהם מצד שהם יותר טובים מהעכ"ם וליכא מי שיעיד על ישראל שהם גרועים יותר מזהם. עד שבאו בני לחר סיני וקבלו אותך. ולכן אף אם יבטלו זמן מה מלעסוק בה עדיין הם צדיקים נגד אותם שלא רצו ולא מיניה ולא מקצתה. ועוד שאין ראוי לדקדק עליהם כ"כ

הזכונה שענינם מפורסם היותם תמיד עוסקים בתורה כאלו עליונים ותחתונים יעידו יידיהן הדבר ואין זה אלא מפני דבקותם בה בכל לבנם ובכל

חידושי הרש"ש

אמר לו ירמיה אי אפשר לילך בדרך ספני ההרונים כו. פי' כי אנכי כהן וא"א לי להטמא והשיב לו אף על פי כן כי פקוח נפש כזה ודאי דוחה לאו דטומאה.

ליקוטים

נפשם ולא היה להם ללמוד מורכבים המוכנים ועל זה שיבו כי גם זו אינה ראייה שאחר שידעו שקיום העולם תלוי בקיום התורה וחייבו לעשות כדי להתקיים בעולם ולא ספגי אהבת ה' וזה כאלו מונעים שהשמים והארץ נוגעים בעדוהם וכו' ואז יביא להם כמה שנתפרסם להם מקדוש שם שמים ע"י אברהם בכבשן וע"י חנניה מישאל ועזריה ההרחקת יעקב מן הגל ויוסף מהגזנות כי היותם מוסרים נפשם על קדוש ה' וברחם מהנאת הכמון והעריות במקום שהיה לאל ידם לעשות ראייה גדולה היתה לאמונת העולם שאינן עושין המצוות אלא לעשות רצון ה' בכל נפשם ומאודם אבל במ"ש כאן צ"ע. ועוד קשה שלפי שורת הדין התורה והאמונות הם פסולי עדות כזה שהם נוגעין בעדוהם באומנם שלא קיימם ישראל. ועוד קשה איך ישימו את תורתנו נושאת פנים לכבדו עדות ספני שנבטלה מוכה והקב"ה יושב ושותק גם כזה זה עדות התורה ואחר בעמדה לה מהו עדות האמונות וכי האמונות אינן סביל התורה ועוד מאי קאמר שהם רוצים בה' חומשי תורה צאו וראו מה כתוב בהם שלא עברו עליו ועוד אם קיימו כל התורה איך מצאה יריה הנס"ל להעיד ולמה פרס לה מצות ציצית כיון שקיימו הכל והיותר קשה כי אברהם צלל במים אדירים והכמון לא עמד לו להציל את ישראל ויראה דודאי מאמר זה אינו אלא דרך מליצה לבאר לנו כל חלקי למוד הזכות אשר ימצאו לישראל עם המצא בהם הרשעות הנודעות אשר הצילם מהכלה הנחרצה לבלתי היות עניינם כסורם ההפוכה כמו רגע בין שתאמר שזכירת אברהם ככאן גם הוא סתמך מליצתם לפי שדרבו היה ללמוד על החסמים ולפושעים יפניע כמעשהו בתפלת סדום וכו' שנאמר שאברהם בעצמו נמצא בויתח חלו כמו שיראה מאומרו מה לירידי בביתי הכל חולק אל מקום אחד שהעדות הזו אינה אלא ההעברה על כל חלקי הסתור ללמוד זכותם וזה שחטאת ישראל היתה ב' מינים הא' בעיון והוא ביטול ת"ת וכמו שאמר הכתוב על מה אברהם האריך כלעיל בפתחתא ב' חובי במעשה אם בשב ואל תעשה ואם בקום עשה ועל הא' אמר שבאה כללות התורה להעיד ולהלל בעדן שאף אם יתבטלו זמן מה מעטוק בהן עדיין הם צדיקים גמורים לגבי כל האמונות שלא רצו לא מינה ולא מקצתה ועוד שאין ראוי לדרק עליהם כ"כ כמה שקבלו בבחירתם וליותר להם קצת בשכר מה

במה שקבלו בבחירתם וליותר להם קצת בשכר מה שקבלו. נתבשרו ועמדו בעצמן ולא העידו בישראל. ועכ"ז לא הועיל לישראל כי לא חש ה' לזה מאחר שכבר ראה אברהם שבאו להעיד והוא עכב. וה"ל כאילו העידו. אלא אני בעצמי כפתי אותם. והכוונה שהמוסר עצמו ליהרג נקל הוא מן האב שבא לשחוט את בנו בידו. וזהו שאמר אברהם כמו שכבשתי את רחמי כדי לעשות רצונך. כן היה ראוי שיכבשו רחמך את כעסך מעל ישראל. ועיין לקמן פ' ככה תבכה. אלהים

להעיד בהם ביום צרתם. פיון ששמעה תורה כן עמדה לצד אחד ולא העידה בהן. אמר לו הקדוש ברוך הוא לאברהם יבאו עשרים ושתים אותיות ויעידו בהן בישראל. מיד באו עשרים ושתים אותיות. באה אל"ף להעיד בישראל שעברו על התורה. אמר לה אברהם אל"ף את ראש לכל האותיות ובאת להעיד בישראל ביום צרתם. זכרי יום שנגלה הקדוש ברוך הוא על הר סיני ופתח בך (שמות כ ב) אנכי ה' אלהיך, ולא קבלוך אמה ולשון אלא בני, ואת באת להעיד בבני. מיד עמדה אל"ף לצד אחד ולא העידה בהן. באתה בי"ת להעיד בהם בישראל. ואמר לה אברהם פתי את באת להעיד על בני שהם זריזין בחמשה חמשי תורה שאת בראש התורה, הדא הוא דכתיב (בראשית א א)

בראשית ברא אלהים. מיד עמדה בי"ת לצד אחד ולא העידה כלום. באתה גימ"ל להעיד בישראל. אמר לה אברהם גימ"ל את באת להעיד בבני שעברו על התורה, כלום יש אמה שמקימת מצות ציצית שאת נתונה בראש אלא בני, הדא הוא דכתיב (דברים כב יב) גדלים תעשה לה. מיד עמדה גימ"ל לצד אחד ולא העידה כלום. וכיון שראו כל האותיות שהשתקן אברהם נתבשרו ועמדו בעצמן ולא העידו בישראל. מיד פתח אברהם לפני הקדוש ברוך הוא ואמר רבוננו של עולם למאן שנה נתת לי בן, וכשעמד על דעתו והיה בחור בן שלשים ושבע שנים אמרת לי העלהו עולה לפני, ונעשיתי עליו כאכזרי ולא רחמתי עליו אלא אני בעצמי כפתי אותו, ולא תזכר לי זאת ולא תרחם על בני. פתח יצחק ואמר רבוננו של עולם כשאמר לי אבא (בראשית כב ח) אלהים יראה לו השם לעלה בני, לא עפכתי על דברך ונעקדתי בראשון לבי על גבי המזבח ופשטתי את צנארי תחת הספין, ולא תזכר לי זאת ולא תרחם על בני. פתח יעקב ואמר רבוננו של עולם לא עשירים שנה עמדת בבית לכן וכשיצאתי מביתו פגע בי עשו הרשע ובקש להרג את בני ומסרתי עצמי למיתה עליהם, ועכשו נמסרו ביד אויביהם כצאן לטבחה, לאחר שגדלתים באפרוחים של תרגולים וסבלתי עליהם צער גדול בנים פי רב ימי הייתי בצער גדול בעבורם, ועתה לא תזכר לי זאת לרחם על בני. פתח משה ואמר רבוננו של עולם לא רועה נאמן הייתי על ישראל ארבעים שנה ורצתי לפניך כסוס במדבר, וכשהגיע זמן שיפנסו לארץ גזרת עלי במדבר ופלו עצמותי, ועכשו שגלו שלחת לי לספד ולכפות עליהם, וזה המשל שאומרים בני אדם משוב אדוני לא טוב לי ומרעתי רע לי. באותה שעה אמר משה לירמיה לה לפני שאלך ואביאם ואראה מי מניח ידו עליהם. אמר לו ירמיה אי אפשר לילך בדרך מפני ההרונים. אמר לו אף על פי כן. מיד הלך משה וירמיה לפניו עד שהגיעו לנהרות ככל. ראוהו למשה ואמרו זה לזה בא בן עמרם מקברו לפדותינו מיד צרינו. יצתה בת קול ואמרה גזרה היא מלפני. מיד אמר להם משה בני להחזיר אתכם אי אפשר שכבר נגזרה גזרה, אלא המקום יחזיר אתכם במהרה, והניח אותם. באותה שעה הרימו קולם בבכיה גדולה עד שעלתה בכיתם למרום, הדא הוא דכתיב (תהלים קלז א) על נהרות ככל שם ישבנו גם בכינו. פיון שבא משה אצל אבות העולם אמרו לו מה עשו האויבים בבנינו. אמר להם מהם הרגו,

מתנות כהונה

כפתי. קשרתי. לעולה בני. ורעו חו"ל ואם אין שם יהיה לעולם בני.

ליקוטים

שקבלוהו. ועל זה אמר שבת האותיות להעיד והוא דרך מליצה על עולם על כל חלקי התורה אשר יוכלו באותיות מאלף ועד תיוו הליץ בעולם שחטאם ניתן למחילה שלא עשו אלא מרוב תאוה ויציה לא נעו כפנות התורה שהכופר בהן אין לו מחילה שאין זה מחמת תאות יציה כמ"ש בעל העקרים במ"ד פכ"ח גבי ההורו עברה קשים מעבירה וכ"כ הרי"ן ז"ל בדרשותיו על מ"ש אין אדם חוטא אלא נכנסה בו רוח שנות שפעמים ישלח רסן היראה מעל פניו לכפר ביסודות האמונה אבל ישראל שעמדו אבותיהם על הר סיני לא יחשב עליהם חטאם בפניות התורות ח"ו ולפי ששרשי העקרים ג' כמ"ש בעל העקרים במ"א פ"י והם מציאות ה' תורה מן השמים ושכר ועונש שהוא ענין ההשגחה הפרטית כנגד האמר זכרי יום שפתח כר וכו' שהוא קבלת ישראל אמונת מציאות ה' מצורף אליו היותו פועל ברצון ההוצאה מארץ מצרים והאלף ראש זה הדיבור שעיקר האמונה בהיותו מחייב המציאות הוא שנאמנתו אחד אחדות גמורה ואינו טף וכו' כדכתיב ונבנו חב וכו' אמר שהם זרעים בה' חומשי תורה כלומר שמאמינים עיקר קבלתם מפי הגבורה ולפי שאמונת החדש יחד לזה שבאמונת הקדמונים לא יתאר ביכולת הש"י על שינוי הדברים ואיך צונו חוקים ומשפטים ללא שהיתה הברית ראש התורה כלומר ענין הבריה ונבנו הנימל אמר מצות ציצית אשר אני אהיה לי מעט מצוה זו אל ההשגחה הפרטית וציצית נגזר ממציץ מן החריצים וכו' שהארכת ביפה עינים פי ציצית ומ"ש שנימל בראשה היא אמונת הנמול הכרח בצדה שאמונת ההשגחה ושכר ועונש אודים לא יתפרדו ובמול שם כולל שכר לצדיקים ועונש לרשעים והוא אצלי הנה אלהים נקם יבא נמול אלהים הוא יבא וישעיהם יראה עם שאלהם אל נקמות אין לחשוב שדרסו בכך ולא יקוה ממנו טוב כי הסבה עצמה המחייבת הנזק היא תחייב תשועתם שאין הכוונה אלא למול לכל א' כמעשהו בין טוב ובין רע כמו שנמלתי שלמי רע כן אנוול עמכם טובה תחת אשר ענו אתכם הכלל העולה שלמיצת אברהם הוא לבקש עליהם זכות כי לא הרסו ביסודות האמונה ועל זה הדרך יש לבאר מ"ש לקמן פ"ו ויגדל עון בן עמי אלא פשוט ירידם במצותם כדאכתוב שם ביה"א ואת הרי אמרו לקמן בפ' איכה לא גלו ישראל עד שכתבו ביחודו של עולם וכו', אין זה אלא על קצת פריצי עמנו כי בכל דור ודור יש בינינו שורש פורה ראש ולענה אבל רוב העולם לא פקרי כולי האי והעולם נידון אחר רובו (יפה ענין).

כתבת בתורתך ושור או שה. לקמן פסוק טומאתה בשוליה כרו לי זדים.

ומהם כפתו ידיהם לאחוריהם, ומהם אסורים בכבלי פרזל, ומהם נפשטים ערומים, ומהם מתו בדרך ונבלתם לעוף השמים ולבהמת הארץ, ומהם משלכים לחמה רעבים וצמאים. מיד פתחו פלם ויכבו וקוננו בקינות וי על דמטא לבנו, היכי הויתון פיתמי בלא אפא, היכי דמכיתון בטיהרא ובקיטא בלא לבושא ובלא פסו, היכי סגיתון בטורי ובחצצי חליצי מסאני ובלא סנדלא, היכי טעניתון מוכלי טעוני דחלא, היכי הו' ודיכון בפיתין לאחוריהם, היכי לא בלעתון רוקא בפומיכון. פתח משה ואמר ליטא שמשא, אמאי לא חשכת בשעה דעאל שנאה לבית מקדשא. אהדר ליה שמשא בחיך משה רציא מהימנא היכי אהוי חשוכא דלא שבקין לי ולא רפו לי דנקטין לי בשיתין שוטי דנורא ואמרין לי פוק ונהר נהורין. תוב פתח משה ואמר וי על זיוף מקדשא היכי חשך, וי פי מטא זמניה דיתרב והיכלא מכלי, ודרדקי דבי רב מתקטלין, ואבוהון אזלין בשבניה וגליתא ובחרבא. תוב פתח משה ואמר שבאי אי בחייכון אתון קטולי לא תקטלון קטולא אכזראה, ולא תשוון כלאה גמירא, ולא תקטלון ברא באנפיה דאפא וברתא באנפה דאמא, דמטא זימנא דמרי שמאי חשבנא חשיב מנכון. וכשדאי רשיעאי לא עבדין הכי, אלא מותבין ליה לברא בכנפיה דאמיה ואמרין ליה לאבוה קום נכסיה, בכנא אמיה ונתרין דמעטא עלוהי, ואבוהי תלה ליה רישיה. ועוד אמר לפניו רבוננו של עולם כתבת בתורתך (ויקרא כב כח) ושור או שה אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד, והלא כבר הרגו בנים ואמותיהם פמה וכמה ואתה שותק. באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקדוש ברוך הוא ואמרה רבוננו של עולם גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתרה, ועבד בשבילי לאפא שבע שנים, וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי יעץ אבי להחליפני לבעלי אחרתי, והקשה עלי הדבר עד מאד כי נודעה לי העצה, והודעתני לבעלי ומסרתני לו סימן שיפיר ביני

וי על דמטא לבנו. אוי על מה שהגיע לבנינו. היאך נהייתם כיתומים בלא אב. איך אתם ישינים בצהרים ובקיץ בלא לבוש ובלא כסות. היאך הלכתם בהרים ואבני חצץ שלופי מעלים ובלא סנדלים. היאך אתם טוענים משאות טעונות חול. היאך היו ידיכם קשורים לאחוריהם. היאך לא היה לכם פנאי לבלוע הרוק שבפיהם. ליטא שמשא כו'. מקולל תהא אתה השמש. למה לא נעשית חושך בשעה שנכנס האויב לבחמ"ק. השיבה לו השמש חייך אנכי אשבע. משה רועה נאמן. היאך היה אפשר לי להיות חושך. לא הניחו לי ולא הרפו ממני מלמעלה. שלקחו אותי והכו אותי בששים שרביטין של אש ואמרו לי צא והאיר אורך. ודיחרב והיכלא מכלי. ודיחרב ודיחלב מיקלי (וכ"ה בדפוס הראשון) ופי' נשרף. תוב פתח כו'. שוב פתח משה ואמר. אוי על זיו שלך את בחמ"ק היאך נעשה הזיו שלך חשך. אוי על שהגיע זמנך ליחרב והיכל לישרף באש. ותינקות של בית רבן מומתים ואבותם הולכים בשבי ובגלות ובחרב. שבאי כו'. כלפי השונאים אמר כן. אתם השכאים. אי לשון גערה בחייכון אני משיב אתכם אתון שבאים שלא תהרגום מיתות אכזריות. ולא תעשו כלה כולם ולא תמיתון הבן בפניו של אביו. ובת בפניה של אמה. שיניע עת חמן שארון השמים יחשוב עמכם ויקבל הדין מכם. וכשדאי רשיעאי כו'. זהו דברי הספר. אבל הכשרים הרשעים לא עשו כן אלא היו מושיבין הבן בחיקו של אביו ואמרו לו לאביו קום שחטונו. והיתה אמו בוכה וגושרים הדמעות עליו. ואביו היה תולה לו ראשו למטה לשחטוה. ועוד אמר משה לפניו כצ"ל [מת"כ]. ועבד בשבילי לאבא שבע שנים. פי' וכיון שהוא קנה אותי בקנין גמור בשכירות שלו. בודאי היה לי להקפיד על צרה שלי שלא קנה אותה רק אותי קנה והא אפי' אם לא היה קנה אותי רק לקח אותי בחנם היה לי להקפיד. מכ"ש עכשיו שקנה אותי.

מתנות כהונה

על שחגיע זמנך ליחרב והיכל לישרף בלא ומינקות של בית רבן מומתים ואכזריות הולכים נשני ובגלות ובחרב. הי"ג כי מטא זימנך ליחרב. שבאי. כלפי משפטים אמר כן אתם השכאים. אי. לשון גערה בחייכון אי משפטים אמרם. אתם השכאים גרסינן. שלא תהרגום מיתא אכזרית ולא מעשו כלה כולה ולא תמיתון הבן בפניו של אביו ונת בפניה של אמה שגיגע עת חמן שארון השמים משנן יחשוב עמכם ויקבל הדין מעמכם אל הכשרים הרשעים לא עשו כן אלא היו מושיבין הבן בחיקו של אביו ואמרו לו לאביו קום שחטונו והיתה בוכה אמו והיו נושרים הדמעות עליו ואביו היה תולה לו ראשו למטה לשחטוה. ככנפיה דאמיה גרס. ועוד אמר משה לפניו גרסי. או שה גרסי.

יפלו עצמותי גרסינן. וי על דמטא כו'. אוי על מה שהגיע לפניי היאך נהייתם כיתומים בלא אב היאך אתם ישינים בלהים ובקין בלא לנש ובלא כמות היאך הלכתם בחרים ואבני חצץ שלופי מעלים ובלא סנדלים היאך אתם טוענים משאות טעונות חול היאך היו ידיכם קשורים לאחוריהם היאך לא היה לכם פנאי לבלוע הרוק שבפיהם. ליטא שמשא כו'. מקולל תהא את השמש למה לא נעשית חושך בשעה שנכנס האויב לבית המקדש השיבה לו השמש חייך אנכי אשבע משה רועה נאמן היאך היה אפשר לי להיות חושך לא הניחו לי ולא הרפו ממני מלמעלה שלקחו אותי והכו אותי בששים שרביטין של אש ואמרו לי צא והאיר אורך. בשיתין גרסינן. תוב כו'. שוב פתח משה ואמר אוי על זיו שלך את בחמ"ק היאך נעשה הזיו שלך חשך אוי

ומה אני שאני בשר ודם כו'. פי' אע"פ שדרכו של ב"ו הוא להקפיד ולקנא בב"ו שכמותו. אפ"ה לא קנאתי לצרה שלי. ואתה כו' רחמן כו' שאין בה ממש. פי' דהא אפילו אם היה ממש ח"ו בעכו"ם אין אתה צריך לקנאות בה משום שאתה רחמן. מכ"ש השתא שאין ממש בעכו"ם א"כ הוא ק"ו בן בנו של ק"ו שאין אתה צריך לקנאות בה. קולך ברמה נשמע. הגה בשמי מרום נשמע קול והוא יללת בכי מר. רחל מבכה. הקול ההוא של רחל אמנו אשר מבכה על בניה שגלו מארצם. מאנה. מואנה. מואנת

לקבל תנחומין כי אין אחד מבניה מי שנשאר בארצו כי כולם גלו. ואע"פ שלא היו כולם מזרעה מ"ם נקראו כולם על שמה כדאי' בב"ר פ' ע"א. כי יש שכן לפעולתך. שםסרת הסימנים לאחותך. ובגמול זה ישובו בניך מארץ אויב. כי מדה נגר מדה לא במלה וכשם שהוצאתך את אחותך מתוך ההפכה שאם הכיר בה יעקב היה מוציאה בחרפה. כך ישובו מארץ אויב. וכמו שסבלת תאותך והסתגרת להיות ליעקב אחר נשואי לאה. כך יש תקוה לאחריתך נאום ה' ושובו בנים שלך לגבולם. כה פתח תנו ד"ה וכו'. שעיקר הקינה על סילוק השכינה כדמפרש ואזיל. ואידי דמייתי קרא דריש ליה. אימתי נתקים להם. כלו אימתי אירע להם כדבר הזה קודם גלותם רמפחדינהו בהכי דאל"כ מ"ט לחזכיר נגיפת הרגלים טפי מכמה צרות שאירעו להו בחורבן. מה כבוד עשו לו. דעי' כבוד משונה יותר על הנהוג לשאר מלכים קאמר. בית ועד בנו. מכאן נראה שהיה קבוע שם תמיד והולכים שם בכל יום ללמוד תורה ולא כן אמרו בפ"ק דב"ק. בית ועד בנו. משום דכתיב כבוד סתם משמע ליה כבוד תורה. כדרך שאחז"ל אין כבוד אלא תורה. למעלה מקברו. בפ"ק דביק כתבו התוס' לפי שהרביץ תורה בישראל. כדאמרי' שבדקו מדן ועד באר שבע ולא מצאו איש ואשה תינוק ותינוקת שלא היו בקאים בטומאה וטהרה. ולא על קברו ממש אלא ברחוק ר' אמות דליכא לועג לרש ע"כ. היו אומרים לו כן כאלו הוא בחיים ולמדם. או ששפע קדושתו יועיל בלימודם. ספר תורה נתנו למעלה מקברו. גם טעמו משום דאין כבוד אלא תורה. ומשום

ובין אחותי כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר פן נחמתי בעצמי וסבלתי את תאוותי ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ולערב חלפו אחותי לבעלי בשבילי, ומסרתי לאחותי כל הסימנים שמסרתי לבעלי כדי

שהיא סבור שהיא רחל, ולא עוד אלא שנכנסתי תחת המטה שהיה שוכב עם אחותי והיה מדבר עמה והיא שותקת ואני משיבתו על כל דבר ודבר כדי שלא יפיר לקול אחותי, וגמלתי חסד עמה ולא קנאתי בה ולא הוצאתי לחרפה, ומה אני שאני בשר ודם עפר ואפר לא קנאתי לצרה שלי ולא הוצאתי לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקים רחמן מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש והגלית בני ונהרגו בחרב ועשו אויבים בם פרצונם. מיד נתגלגלו רחמי של הקדוש ברוך הוא ואמר בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן, הלא הוא דכתיב (ירמיה לא יד) כה אומר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה פי איננו, וכתיב (שם טו) כה אומר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה פי יש שכן לפעולתך וגו', וכתיב (שם טו) ויש תקוה לאחריתך נאם ה' ושובו בנים לגבולם.

כה יוחנן פתח (שם יג טז) תנו לה' אלהיכם כבוד כבוד יחשיף וגו'. אימתי נתקים להם המקרא הזה. במיתתו של חזקיהו, הלא הוא דכתיב (יה"כ לב לג) וישפכ יחזקיהו עם אבתי ויקברוהו במעלה קברי בני דוד וכבוד עשו לו כמותו. ע"מ פ' כבוד עשו לו. ר' יהודה בר' סימון ור' חנין ורבנן. ר' יהודה בר סימון אמר בית ועד בנו למעלה מקברו של חזקיהו, בפעם שהיו הולכים לשם היו אומרים לו למדנו. ר' חנין אמר ספר תורה נתנו למעלה מקברו של חזקיהו, ואמרו זה שהוא מטל בארון זה קים מה שכתוב בזה. ורבנן אמרי הציעו לו טפסיות מפתח בתייהם עד קברי בני דוד, וכל כך למה, כדי שלא יתיחפו רגליהם, אף על פי כן נתיחפו רגליהם. אמר להם ירמיה מה אם בפעם

מתנות כהונה

לענין ה"א בארון זה קיים מה שכתוב. ועין זילקוט ד"ה ופ"ק דנחל קמח. טפסיות. ולוטות ומנעות של כגד ועין נערך ערך טפס. נתיחפו. הרגישו היחפות והיה קשה להם.

וסבלי' כו'. כלומר המאפקתי וסבלתי וכנשתי האהבה נקרי'. ה"ג שהיא סבור שהיא רחל. כה בית ועד. לזית המדרש. למדנו. למד אומנו והוא דרך אכילת כלי לא היו יכולים ללמוד

מסורת המדרש

נח נחל קמח ט"ו סוף ע"ב. ילקוט דברי הימים רמז תמרפ"ה.

חידושי הרש"ש

כה הציעו לו טפסיות כו'. כדי שלא יתיחפו רגליהם עמש"כ לקמן באיכה א' בפסוק על אלה במעשה דמרים והכא נ"ל משום דמלך שמת הכל אוננים עי' מש"כ התוס' בחגיגה י"ז א' ד"ה אף בשם הירושלמי. ודעת הרמב"ן הובא בטור יר"ד דבזה"ל נוהג קצת דיני אבילות אלא שכתב שם שאינו חולץ מנעל. ולזה משמע דאין לו מקור מהגמרא גם אפשר דלצורך חזרתם מהקבר לביתם עשו כן.

ליקוטים

כה פתח תנו ד"ה וכו'. גם טעם פתיחה זו כהנהו דלעיל שר"ל שעיקר הקינה על סילוק השכינה ולהכי פתח בהאי קרא דכתיב במד' יחשיף על השעה שנאמר אלמנה ואשוכה אל מקומי כדמפרש ואזיל ואידי דמייתי קרא דריש ליה כוליה הכא אך קשה אמאי דריש כיושם במד' יתגפר רגליים והדר דריש במד' יחשיף. וי"ל דמשום דיתורא דנשף ויחשיף ששניהם ענין חשיכה דריש במד' יחשיף על סילוק שכינה ולא על צרת הגלות כמשמעו להכי אקרי' למדרש במד' יתגפר רגליים על הרי נשף ומשום דסלוק שכינה דקדמה לגלות והחריב דריש במד' יחשיף דקרי' על סילוק שכינה. אימתי נתקים להם. כלומר אימתי אירע להם כדבר הזה קודם גלותם רמפחדינהו בהכי דאל"כ מ"ט לחזכיר נגיפת הרגלים טפי מכמה צרות שאירעו להם בחרבן. בית ועד בנו. משום דכתיב כבוד סתם משמע ליה כבוד תורה כדרך שאמרו ר"ל אין כבוד אלא תורה שנאמר כבוד חכמים יתלול וגו' זה טעם ר' חנין דקאמר שהכבוד בנתינת ס"ת על ארוננו אלא דמשום דאין זה כבוד מיוחד לחזקיהו דהאידנא מפני ס"ת מקמי גברא רבא הוצרך לומר שהיו אומרים קיים זה מה שכתוב בזה בדאיתא בב"ק ומעמא דרבנן יראה משום דמצות כבוד הנוכר בתורה היא כבוד אב ואם והכבוד הזה במיתתם חליצה כדנציא בפ' אלו מנלחין על כל המתים רצה חולץ רצה אינו חולץ על אביו ואביו חולץ יראה שזהו הכבוד הסתמי הנוכר על מות חזקיהו שלחיותו אצל ישראל במדרגת האב ויותר לפי שהרבה תורה בישראל כדלעיל והרב קודם לאב בב"ס לכן נהגו מסין כבוד האב והיינו מה שהיו הולכים יחפי הרגל לפניו (יפה ענף).